

УДК 376

Наталя САВІНОВА

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри спеціальної освіти Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: vortex3004@rambler.ru*

Дмитро БОРУЛЬКО

*кандидат медичних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна
e-mail: borulyad@gmail.com*

Ірина КОРНІЄНКО

*викладач кафедри спеціальної освіти
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського,
м. Миколаїв, Україна
e-mail: lilak@i.ua*

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОНЦЕПЦІЯ В. СУХОМЛИНСЬКОГО І ПРЕВЕНТИВНА ЛОГОПЕДІЯ

У статті автори висвітлюють погляди В. Сухомлинського щодо побудови педагогічного процесу на засадах гуманної педагогіки, дбайливого ставлення до здоров'я дітей, організації взаємодії з сім'єю при здійсненні превентивної логокорекційної роботи а також фахової підготовки вчителів-логопедів до ефективної логокорекції у дітей з тяжкими порушеннями мовлення.

Ключові слова: корекція, порушення мовленнєвої діяльності, тяжкі порушення мовлення, здоров'язбережувальна концепція В. Сухомлинського, превентивна логопедія.

Одним із пріоритетних завдань освіти є доступність і висока якість, що в свою чергу, передбачає приведення у відповідність освітніх послуг потребам людей, суспільства, держави.

Досягнення соціальної справедливості при отриманні освіти є необхідним через розширення можливостей для навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах загального, інтегрованого й інклюзивного навчання і здійснення психолого-педагогічної і медико-соціальної допомоги висококваліфікованими фахівцями.

Мета статті полягає у дослідженні та висвітленні поглядів В. Сухомлинського щодо побудови педагогічного процесу на засадах гуманної педагогіки, дбайливого ставлення до здоров'я дітей, організації взаємодії з сім'єю при здійсненні превентивної логокорекційної роботи.

Педагогічна концепція системи превентивної логокорекції базується на теоретичній концепції про провідну роль навчання і виховання в психічному розвитку дитини; положенні про провідну роль у розвитку дитини активного виховного впливу дорослого (Н. Аксаріна, Л. Виготський, А. Запорожець, О. Леонт'єв, Г. Ляміна, Д. Ельконін

та ін.), гуманістичному підході до формування здоров'я у дітей, при якому дитина виступає як найважливіша педагогічна цінність (І. Бех, В. Сухомлинський, І. Якиманська та ін.).

Особистість В. Сухомлинського та окремі аспекти його педагогічної спадщини стали предметом вивчення науковців як в Україні (М. Антоненко, І. Бех, А. Богущ, Л. Бондар, І. Зязюн, В. Кузь, О. Савченко, М. Сметанський тощо), так і поза її межами (А. Борисовський, Б. Кваша, М. Мухін, В. Риндак, С. Соловейчик тощо). Не залишилося поза увагою науковців і питання навчання та виховання дітей різних вікових категорій у педагогічній системі В. Сухомлинського: дітей дошкільного віку (Г. Сухорукова, Н. Тарапака), молодшого шкільного віку (Н. Базилевич, Н. Безлюдна, Г. Бондаренко, Т. Будняк, М. Дубінка, А. Семез, тощо).

Питання формування здоров'я дитини у творчості В. Сухомлинського у сучасній педагогіці досліджуються О. Іоновою, В. Горащук, Н. Побірченко, В. Ликовим, В. Бурчівською тощо.

Людинознавча спрямованість педагогічних поглядів В. Сухомлинського, що проявляється у

підкуванні про здоров'я дитини, її психофізичний розвиток, свідчить про стурбованість видатного педагога зазначеною проблемою.

Науковий пошук дає підстави стверджувати, що людинознавча спрямованість педагогічних поглядів В. Сухомлинського виявляється у дбайливому підкуванні про збереження й розвиток фізичних і духовних сил дитини. Видатний педагог підкреслював, що здоров'я – це повнота духовного життя, радість, ясний розум, що залежить від особистості. Він говорив, що підкування про здоров'я – це найважливіша праця вихователя... «Якщо виміряти всі мої турботи і тривоги про дітей, то добра половина їх – про здоров'я» [6, 56–57].

Педагогічна система В. Сухомлинського розкриває максимум можливостей для формування і збереження здоров'я школярів. Зокрема, Павлівська середня школа, де В. Сухомлинський був директором, починаючи з 1948 року і до кінця свого життя. В своїй школі у практику він утілював прогресивні педагогічні ідеї про єдність навчання й оздоровчого фізичного виховання школярів, що зумовило запровадження системи занять у «зелених класах», індивідуальних загартовувальних процедур.

Цій проблемі він присвятив чимало наукових праць, а саме: «Павлівська середня школа», «Серце віддаю дітям», «Народження громадянина», «Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості», «Сто порад учителям» та ін.

Крізь усю педагогічну спадщину В. Сухомлинського проходить думка про те, що міцне здоров'я і фізична підготовленість учнів досягаються забезпеченням оптимального балансу між обсягами, інтенсивністю навчальної праці та системою фізкультурно-оздоровчих заходів.

Видатний педагог підкреслював, що слабка розумова діяльність у більшості випадків не є результатом органічних або функціональних змін у головному мозку, а є наслідком загального нездужання організму. Організувати навчання таких дітей необхідно на засадах «медичної педагогіки», основними принципами якої мають бути: збереження вразливої психіки дитини організованим стилем, укладом шкільного життя, що відвертає дітей від тяжких думок і переживань, пробуджувати в них життєрадісні почуття, ні за яких обставин не дати зрозуміти дитині, що до неї ставляться як до хворої [4, 52].

На сучасному етапі гостро визначилась необхідність розвитку превентивної логопедії, головним завданням якої є вирішення проблем упередження порушень мовленнєвої діяльності, раннього виявлення та ранньої корекції відхилень у розвитку дітей, їх реабілітація, що передбачає:

- раннє виявлення і діагностику порушень розвитку і особливих освітніх потреб;
- запобігання розриву між моментом визначення первинного порушення в розвитку дитини і початком цілеспрямованого навчання і реабілітації;
- розширення тимчасових кордонів спеціальної освіти і реабілітації: від перших місяців життя і протягом всього життя;
- безперервність процесу навчання і реабілітації;
- побудова системи необхідних «обхідних шляхів» навчання, використання специфічних методів, прийомів, засобів навчання;
- диференційоване, «покрокове» навчання, яке в більшості випадків не потрібно в процесі освіти нормальної дитини;
- обов'язкове включення батьків у корекційний, освітній і реабілітаційний процес та їх цілеспрямована підготовка;
- особлива організація розвивального середовища.

Василь Сухомлинський вважав, що в період від народження до 7–8 років, ніжна матерія дитячого мозку дуже чутливо сприймає невпинний потік інформації з навколишнього світу і все, що дитина бачить, чує запам'ятовується, відбивається в її мозку, і вона починає мислити. Якщо в цей період немає належного виховання, якщо дитина позбавлена необхідного для її повноцінного розумового розвитку, у неї не будуть сформовані правильні мовленнєві уміння та навички і вона не буде добре підготовленою до навчання.

Провідна роль в корекційно-розвивальному та освітньо-виховному процесі спеціальної освітньої установи належить вчителю-дефектологу. Професійна компетентність дефектолога впливає на всі галузі його педагогічної діяльності і в значній мірі визначається характером взаємодії зі всіма учасниками корекційно-освітнього процесу: дітьми, педагогами і батьками.

Проектування педагогічної системи починається з обґрунтування й опису цілей її функціонування; при цьому враховуються характеристики учнів: рівень знань, умінь; особистісні якості (самостійність, активність, тощо); характер пізнавальних процесів (пам'ять, мислення, мовлення). Обґрунтовуються принципи функціонування педагогічної системи (перша, друга, третя групи принципів). Перша група принципів спрямована на учня (природовідповідність, гуманізація, демократизація відносин); друга – на педагогічний процес (науковість, наочність, системно-комплексність); третя – на оточуюче середовище (культуровідповідність, зв'язок з життям, узгодженість вимог до учня з боку педагогів, батьків, вихователів тощо).

Використання сучасних технологій співпраці всіх фахівців, родини та професійний супровід дитини з порушеннями мовленнєвого розвитку слугує теоретико-методичним базисом як невід'ємної складової особистісного розвитку дитини взагалі, а також правильного мовлення, зокрема.

Вважаючи здоров'я визначальним фактором успішного навчання і розвитку дітей, В. Сухомлинський шукав шляхи його поліпшення. Рекомендації Василя Олександровича ґрунтуються на спільному розв'язанні проблем здорового способу життєдіяльності у школі і сім'ї. Практичним психологам, соціальним педагогам його «Школа радості» може стати опорою в педагогічній діяльності. Багаторічні спостереження В. Сухомлинського свідчать про те, що думка учня початкових класів невід'ємна від почуттів і переживань. Зважаючи на це, великий педагог радив вчителям впливати на почуття, уяву і фантазію дітей так, щоб «шматочок життя загравав усіма кольорами веселки».

Наголошуючи на безпосередній залежності духовного життя дитини від її здоров'я, В. Сухомлинський багато уваги приділяв педагогічно доцільній організації процесу навчання, методам викладання у школі. Запорукою здорового виховання, за В. Сухомлинським, є, насамперед, навчання учнів відповідно до їх вікових особливостей. Так, специфікою молодших школярів є «художнє, образне, емоційно насичене мислення», тому «істина, в якій узагальнюються предмети та явища оточуючого світу, стає особистим переконанням дітей за умови, що вона одухотворена яскравими образами, що впливають на почуття». Отже, розумові здібності дитини мають розвиватися через «пізнання серцем» засобів розвитку творчого мислення, уяви, естетичного бачення світу [7].

Видатний педагог зазначав, що результативність фізичного виховання учнівської молоді може бути досягнута за умови, якщо проводити роботу за двома напрямками: з одного боку, використовуючи комплекс найрізноманітніших вправ, які зміцнюють захисні сили організму і забезпечують нормальний розвиток дітей; а з другого – створюючи в школі оптимальні умови для навчання, праці та відпочинку дітей [3].

Розглядаючи проблеми превентивної логопедії, актуально звучать слова видатного педагога про те, що проблема розвитку фізичних сил дітей має й зворотний бік: «здоров'я дитини, – це не просто комплекс санітарно-гігієнічних норм і правил, не перелік вимог до режиму, харчування, праці, відпочинку. Це насамперед турбота про гармонійну повноту всіх фізичних і духовних сил, і вінцем цієї гармонії є радість творчості» [7, 109].

За його переконанням, шлях до досягнення вершини гармонії тіла й духу – це перебування дитини під враженням казкових, фантастичних образів, зачарування природою. Педагог закликав урахувати той зв'язок, який існує між здоров'ям і розумовою працездатністю дитини: «Досвід переконав нас у тому, що приблизно у 85% усіх невстигаючих учнів головна причина відставання у навчанні – поганий стан здоров'я, яке нездужання або захворювання, найчастіше зовсім непомітне й таке, що можнавилікувати тільки спільними зусиллями матері, батька, лікаря і вчителя» [5, 48].

Організація комплексного логопедичного та медико-психолого-педагогічного супроводу в умовах спеціального дошкільного навчального закладу забезпечує доступність адекватної допомоги всім дітям із ТПМ.

Превентивна логопедія, диференційована логокорекція передбачає здійснення кваліфікованої логодіагностики, ранній початок і безперервність диференційованої допомоги, взаємозв'язок з корекційно-діагностичними, реабілітаційними центрами, а також з освітніми закладами всіх видів.

Вивчення вікових та індивідуальних особливостей дітей, умов життя в сім'ї, стану їхнього здоров'я, духовного світу – це, на думку В. Сухомлинського, – лише початок шкільно-сімейного виховання, а вчителі і вихователі повинні постійно звертатися до сім'ї, як до того сприятливого ґрунту, на якому росте, розвивається, виховується дитина [1]. Він роз'яснював: «жити серед дітей – все одно, що ходити в казковому саду, де навколо тебе найтонші пелюстки квітів з тремтячими краплями роси, і треба так іти і так доторкуватися до квітів, щоб не впала жодна крапля. Як тільки дитина переступила поріг школи, наш педагогічний колектив насамперед цікавиться: якими духовними нитками зв'язана вона з рідними і близькими» [1, 154].

Формуючи педагогічний процес, В. Сухомлинський заохочував і залучав батьків до шкільного виховання своїх дітей. Видатний педагог у книзі «Батьківська педагогіка» звертається до духовних джерел сімейної педагогіки, надаючи їй ключову роль у формуванні та розвитку виховної позиції. «Сім'я в нашому суспільстві, – пише він, – це первинний осередок багатогранних людських відносин господарських, моральних, духовних, культурних, естетичних. І, звичайно, виховних. Однак могутньою та облагороджуючою силою для дітей вона стає тільки тоді, коли батько і мати бачать високу мету свого життя, живуть в ім'я високих цілей, що звеличують їх в очах дитини» [2].

Педагоги повинні знати душу вихованця, бачити і відчувати його внутрішній світ, вірити в

можливість його успішного розвитку. Вони зобов'язані не лише вміти «розуміти серцем» те, чим живуть діти, що думають, але й «вживатися в світ дитинства» і вчити цього батьків. «Дуже важливо в шкільному середовищі згладжувати ті біди, прикрощі, конфлікти, які трапляються в дітей у сім'ї»; важливо прагнути знати, «що відбувається в душі кожної дитини, з чим вона прийшла до школи, – щоб не допустити жодного болючого дотику до вразливого дитячого серця».

В. Сухомлинський вважав, що гармонійний, всебічний розвиток можливий лише за умови, коли школа і сім'я будуть діяти односпайно і стають одностайними у спільній роботі. У багатьох своїх творах педагог показав, як розвиток особистості залежить від культури батька й матері, як пізнаються людські стосунки і суспільне оточення на прикладі батьків.

Актуальними для вчителів-логопедів є слова В. Сухомлинського щодо оцінювання діяльності дітей з вадами мовлення.

У Павлівській середній школі виховання без покарань було педагогічним принципом усього педагогічного колективу. Покарання В. Сухомлинський на відміну від його попередників розумів більш глибоко. «В оточенні педагогів, – відмічав Василь Олександрович, – можна нерідко почути розмови про заохочення і покарання. А між тим, найголовніше заохочення і найсильніше покарання в педагогічній праці – це оцінка».

По-перше, В. О. Сухомлинський вважав, що правом користуватися гострим інструментом оцінки має тільки той педагог, який любить дітей. Вчитель повинен бути для дитини такою ж дорогою людиною, як мати. Віра школяра у вчителя, довіра між ними, людяність і доброта – ось те, що необхідно вихователю, те, що хочуть бачити діти у своєму наставникові. Одне з найцінніших його якостей – людяність, в якій поєднується сердечна доброта з мудрою суворістю батьків.

По-друге, говорячи про оцінку, як інструмент покарання, В. О. Сухомлинський вважав допустимим її використання тільки для школярів старших класів; у початкових класах покарання нездовільною оцінкою дуже ранило, ображає і пригнічує дитину. Не можна допускати, щоб дитина на самому початку свого шляху завдяки вчителю, який поставив двійку, втратила віру в себе. Діти приходять до школи різні: зібрані й незібрані, уважні й неухайні, охайні й неухайні, але всі діти без виключення приходять до першого класу зі щирим бажанням добре вчитися [6].

Оцінка у Василя Олександровича завжди оптимістична. Це – винагорода за працю, а не покарання за лень. Він поважав «дитяче незнання».

Місяць, півроку, рік у дитини «може щось не виходити, але прийде час – навчиться». Свідомість дитини – могутня, але повільна річка, і у кожного вона має свою швидкість.

Видатний педагог наполегливо рекомендував батькам не вимагати від дітей лише відмінних оцінок з тим, щоб відмінники «не відчували себе щасливчиками, а встигаючих на трійки, не пригнічувало відчуття неповноцінності».

З першого дня перебування дітей у Павлівській школі їх учили «контролювати самих себе», «спрямовувати свої сили на зміцнення сил фізичних». Заслужовують на увагу поради В. Сухомлинського щодо самовиховання у фізичній культурі, які він висловив у книзі «Сто порад учителям»:

1. Здоров'я – це повнота духовного життя, радість, ясний розум.

2. Найважливіше джерело здоров'я – навколишня природа – повітря, сонце, вода, літня спека й зимова холоднеча, тінисті гаї й квітучі поля конюшини. Живи й трудися серед природи. Прокидайся рано, вставай до сходу сонця. Іди в поле, дихай свіжим повітрям, умий руки й обличчя росю.

3. Щоденно, прокинувшись, відразу ж зроби ранкову гімнастику. Влітку спи надворі – на сіні чи свіжій соломі – фітонциди, що їх виділяють сіно і свіжа солома, оберігають від захворювання на грип.

4. Змушуй себе кожного ранку робити холодні обтирання, купайся в ставку до останніх заморозків.

5. У постійній повсякденній праці – людське довголіття.

6. Щодня прохось від трьох (у молодшому віці) до десяти кілометрів.

7. Нехай стануть твоїми заповідями простота, невибагливість, стриманість [2].

Василь Олександрович був переконаний у тому, що слабка, квола, схильна до хвороб дитина на уроці швидко втомлюється. Тому він радив навчальну діяльність розглядати на фоні розвитку фізичних і духовних сил дитини, а батькам разом з учителем та шкільним лікарем установлювати для кожного вихованця режим праці, відпочинку й харчування. Адже «дитина, – стверджував педагог-новатор, – жива істота, її мозок – найтонший, найніжніший орган, до якого треба ставитися дбайливо й обережно» [7, с. 193].

В. Сухомлинський зауважував, що особливої уваги потребують діти, в яких млявість, уповільненість розумових процесів є наслідком загальної слабкості організму. На матеріалі багаторічних спостережень за змінами рівня розумової працездатності протягом доби й динамікою навчально-виховного процесу в школі, фізичного розвитку і

здоров'я учнів він сформулював головні принципи вимоги до режиму праці й відпочинку в системі виховної роботи:

- органічно поєднувати навчальне навантаження з коригуючою руховою активністю;
- дотримуватися здорового режиму, організовувати відпочинок на свіжому повітрі; навесні, влітку й восени спати під відкритим небом; харчуватися багатою на вітаміни та фітонциди їжею; регулярно виконувати фізичні вправи;
- після уроків займатися творчою працею в гуртку, на пришкольній ділянці, в саду, читанням художньої і науково-популярної літератури, тобто використовувати 5–6 год. вільного часу за своїм бажанням;
- рано лягати спати й рано пробуджуватися, відразу ж після пробудження 1–2 год. займатися найважчими уроками [5, 193–195].

Реалізація завдань превентивної логопедії, диференційованої логокорекції мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку з ТПМ має забезпечити створення цілісного спеціального освітнього простору, в умовах якого буде відбуватися корекція мовленнєвих порушень.

Розробка і реалізація завдань профілактики порушень мовлення у дітей забезпечує об'єднання всіх напрямків процесу супроводу (діагностичного, психолого-педагогічного, сімейного) у закладах освіти, спрямованих на індивідуально орієнтовану корекцію порушень, навчання і виховання дитини з тяжкими порушеннями мовлення.

Система диференційованої педагогічної корекції мовленнєвої діяльності передбачає дифере-

нціацію в організації, визначенні змісту, підбір необхідних методів, прийомів, засобів відповідно до особливостей, глибини проявів порушень у дітей із тяжкими порушеннями мовлення.

Василь Олександрович наголошував на тому, що підбирати матеріал для навчання необхідно з урахуванням вікових особливостей дітей. Другим важливим аспектом він вважав запобігання перевантаження дітей. Крім того, видатний педагог у своїх працях висловлює негативне ставлення до «прискороного навчання», що не сприяє формуванню здорової дитини. В. Сухомлинський не поділяв «погляд на голову дитини як на електронний механізм, здатний без кінця нагромаджувати та засвоювати. Дитина – жива істота, її мозок – найтонший, найніжніший орган, до якого треба ставитися дбайливо та обережно. Повноцінність розумової праці визначається не тільки й не просто її темпом і напруженістю, а насамперед правильною, продуктивною, розумною її організацією» [3, 193].

Отже, безперечними факторами у розв'язанні проблем превентивної логопедії є погляди В. Сухомлинського щодо будови педагогічного процесу на засадах гуманної педагогіки, дбайливого ставлення до здоров'я дітей, організації взаємодії з сім'єю, а також фахової підготовки вчителів.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо у творчому осмисленні теоретичних положень здоров'язбережувальних технологій видатного педагога та їх впровадження у процес превентивного логопедичного супроводу.

Список використаних джерел

1. Богущ А. М. Педагогічні виміри Василя Сухомлинського в сучасному освітньому просторі. Монографія. – К.: Видавничий дім «Слово», 2008. – 272 с.
2. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. – К.: Рад. школа, 1976. – С.263 с.
3. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. К.: Радянська школа, 1976. – Т.1. – С.193
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. К.: Радянська школа, 1977. – С. 52, 103.
5. Сухомлинський В. О. Не бійтесть бути ласкавими // Вибрані твори: У 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.5. – С.355.
6. Сухомлинський В. О. Поради вчителю однокомплектної школи// Вибрані твори: У 5 т. – К.: Рад. школа, 1976. – Т.2 – С. 521-524.
7. Сухомлинський В. О. Оповідання для дітей / Інтернет посилання: <https://www.liveinternet.ru/users/4261793/post152898858>

References

1. Bogush AM Pedagogical dimensions of VasylSukhomlynsky in modern educational space. Monograph. – К.: Publishing House "Word", 2008. – 272 pp.
2. Sukhomlinsky V.O. Parent Pedagogy. – К.: Rad. school, 1976. – p.263 p.
3. Sukhomlinsky V.O. Selected Works. К.: Soviet school, 1976. – Т.1. – P.193
4. Sukhomlinsky V.O. Selected Works. К.: Soviet school, 1977. – P. 52, 103.
5. Sukhomlinsky V.O. Not fighting to be affectionate // Selected works: At 5 t. – К.: Rad. school, 1976. – Т.5. – P. 355.
6. Sukhomlinsky V.O. Tips for the teacher of a one-piece school // Selected Works: At 5 t. – К.: Rad. School, 1976. – Т.2 – P. 521-524.
7. Sukhomlinsky V.O. Stories for children / Internet link: <https://www.liveinternet.ru/users/4261793/post152898858>

Наталья Савинова, Дмитрий Борулько, Ирина Корниенко. Здоровьесберегающая концепция В. Сухомлинского и превентивная логопедия

В статье авторы освещают взгляды В. Сухомлинского относительно построения педагогического процесса на принципах гуманной педагогики, заботливого отношения к здоровью детей, организации взаимодействия с семьей, а также профессиональной подготовки учителей-логопедов при осуществлении коррекционно-развивающей работы с детьми с тяжелыми нарушениями речи.

Ключевые слова: коррекция, нарушение речевой деятельности, тяжелые нарушения речи, здоровьесберегающая концепция В. Сухомлинского, превентивная логопедия.

Nataliia Savinova, Dmytro Borulko, Iryna Kornienko. Health and safety concept V. Sukhomlinsky and preventional logo ape

In the article, the authors highlight the views of V. Sukhomlinsky regarding the construction of the pedagogical process on the principles of humane pedagogy, caring attitude to the health of children, organization of interaction with the family, as well as professional training of speech therapists in the implementation of correctional and developmental work with children with severe speech disorders.

Key words: correction, violation of speech activity, severe speech disorders, health-saving concept of V. Sukhomlinsky, preventional logo ape.

УДК 37.013.42

Світлана СЕМЧУК

*доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри дошкільної освіти
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,
м. Умань, Україна
e-mail:19641971s@gmail.com*

**АКТУАЛЬНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ІДЕЙ
ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО У СТАНОВЛЕННІ ДИТИНСТВА
В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Стаття присвячена висвітленню актуальних тенденцій ставлення сучасного інформаційного суспільства до дитинства загалом, до реалізації прав кожної окремої дитини на основі проблеми її самоцінності та унікальності. Окреслено педагогічні ідеї В. Сухомлинського як педагога та науковця. Акцентовано на інтелектуальних запитах сучасної цивілізації, вагомому внеску вченого у розгляд поняття «дитинство» як різнопланового, а також трактування його в контексті гуманістичної педагогіки, ґрунтуючись на пріоритеті загальнолюдських вартостей, любові до дитини, повазі до її внутрішнього, духовного. Дається ретроспективний аналіз поглядів науковців з означеної проблеми.

Ключові слова: дитинство, субкультура, інформаційне суспільство.

Дитинство, як психолого-педагогічний та філософський феномен, вивчалось вченими різних країн світу у всі епохи розвитку людства. Дитину сприймали по-різному: від розуміння її як маленького дорослого до визнання унікальності дитини та її світу. Особливий інтерес до дитинства та зацікавленість ним виник у ХІХ столітті, і яскраво проявився в спадщині Василя Сухомлинського.

У реаліях сьогодення дитинство як соціально-культурний феномен та особливий значущий віковий період є предметом полідисциплінарного дослідження, у зв'язку з чим окреслилися історичний, соціогенетичний, етнографічний та психолого-педагогічний аспекти його вивчення (Ф. Арієс, В. Абраменкова, Д. Ельконін, І. Кон, В. Мухіна, О. Савченко, О. Сухомлинська, В. Сухомлинський, Д. Фельдштейн та інші) [9].

Сучасні дослідники дитинства інтерпретують його здебільшого через традиційні академічні дискурси, що полягають у поділі дитинства поміж цілою низкою наук і, відтак, роблять його складовою таких конструктів, як процес розвитку, соціалізація й акультуризація. Міждисциплінарний підхід при дослідженні дитинства стосується інтегрованої методології вивчення проблем, пов'язаних із життям дітей та їх захистом, що, у свою чергу, формує сучасне трактування «дитинства в сучасному інформаційному суспільстві» [16, 300].

Окремі аспекти педагогічної діяльності В. О. Сухомлинського стали предметом вивчення науковців як на теренах нашої держави (М. Я. Антоненко, І. Д. Бех, В. І. Бондар, І. А. Зязюн, В. Г. Кузь, О. Я. Савченко, М. Л. Сметанський), так і за її